

5. Брень Н.І. Про забезпечення гігієнічного супроводу при впровадженні нових матеріалів у дорожньо-будівельну галузь /Н.І. Брень //Екологічна безпека : проблеми і шляхи вирішення : зб. наук. ст. V міжнарод. науково-практ. конф. (7-11 вересня 2009 р., Алушта). – Х., 2009. - Т.2 . - С. 226-232.
6. Бабій В.Ф. Екологічні аспекти при проектуванні автомобільних доріг /В.Ф. Бабій, Н.А. Бородіна, Н.І. Брень, В.М. Худова //Гігієна населених місць, 2009. - Вип. 53. - С. 24-27.

**О РАЗРАБОТКЕ ОТРАСЛЕВЫХ СТРОИТЕЛЬНЫХ НОРМ
«ОХРАНА ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ ПРИ СТРОИТЕЛЬСТВЕ,
РЕМОНТЕ И СОДЕРЖАНИИ АВТОМОБИЛЬНЫХ ДОРОГ»**

Бабий В.Ф., Брень Н.И.

Авторами разработаны и представлены отраслевые строительные нормы, которые устанавливают требования охраны окружающей среды, рационального использования природных ресурсов и направлены на обеспечение экологической безопасности жизнедеятельности человека, сохранение, восстановление и улучшение окружающей среды в зоне влияния автомобильных дорог общего пользования при их строительстве, ремонте и на протяжении всего периода их эксплуатационного содержания.

**TOXICOLOGICAL–AND-HYGIENIC ASSESSMENT OF NEW BINDING AGENTS
PROPOSED FOR THE INTRODUCTION IN ROAD BUILDING**

V.F. Babii, N.I. Bren

As a result of the study of distillating bitumen and bitumen modified with rubber crumb it was determined that these materials didn't demonstrate an acute toxicity at different ways of intake, had no pronounced cumulative properties in the acute experiment, didn't affect eye mucous membrane, didn't exhibit dermatologically irritating, dermatologically resorptive, sensibilizing action. They belong to the fourth Hazard Class (low hazardous substances). Under conditions of the observance of corresponding safety measures they may be recommended for the application without limitation in the road building at the territory of Ukraine.

УДК 340.134:61(477)«19»

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ПОЛЕ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ
НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ
ЯК ДЖЕРЕЛО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО ПРАВА**

Гринзовський А.М.

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, м. Київ

Система надання медичної допомоги в Україні має свій характерний шлях розвитку. Відповідно до її еволюції відбувалось формування національних органів управління галуззю та нормативно-правового забезпечення її діяльності.

Сторінки історії розвитку вітчизняної медицини мають ще значну кількість білих плям. Однією з них є питання формування

нормативно-правового поля медичної галузі в період становлення незалежної України на початку ХХ століття.

На теренах України часів громадянської війни (1917–1919 рр.) спостерігалася нестабільна військово-політична ситуація, що обумовлювала складнощі з організації надання медичної допомоги, зокрема цивільному населенню.

За цей короткий період Україна пережила кілька форм своєї національної державності, кожна з яких характеризувалася певними особливостями щодо принципів формування органів управління охороною здоров'я як на місцях так і на загальнодержавному рівні.

Об'єкт і методи дослідження. Робота побудована із використанням проблемно-хронологічного принципу. Методологічною основою дослідження є сукупність методів і прийомів наукового пізнання, а саме: системно-історичний, нормативно-порівняльний та структурно-функціональний аналізи. Це дозволило провести оцінку досліджуваних питань в історико-медичній площині. В основу дослідження покладено вивчення процесів формування медико-санітарного законодавства часів формування незалежної України на початку ХХ століття.

Джерелами дослідження слугували архівні матеріали, наукові публікації та збірки законів та підзаконних актів Російської імперії ХІХ - ХХ століття.

Результати та їх обговорення. Враховуючи відсутність історичного досвіду діяльності центральних медичних органів влади на теренах України та маючи загальну тенденцію до створення демократичних органів управління, українська політична еліта рішенням Центральної Ради – вищим своїм медико-адміністративним органом – проголосила Центральну лікарсько-санітарну Раду.

Після створення УНР та проголошення незалежності було сформовано Раду Народних Міністрів, яка змінила Генеральний Секретаріат і в складі якої в січні 1918 р. був заснований Департамент охорони здоров'я – перший національний орган, який виконував функції керівництва медичною галуззю [12,13,14].

На той час, як відомо, основними принципами вітчизняної медицини були, зокрема, безкоштовність медичної допомоги, її загальна доступність, профілактичний напрям, участь громадськості у створенні системи медико-санітарної допомоги, а в галузі управління – принцип самоврядування.

Відсутність можливості проведення проголошених принципів на новітній нормативно-правовій основ та складна протиепі-

демічна ситуація обумовили часткове повернення до апробованої дореволюційної системи надання медичної допомоги. Відбулось відновлення діяльності відділів «народного здоров'я» у складі губернських та міських управ, повітових земських управ та санітарних бюро [12].

Подальший розвиток національного державотворення в період гетьманату призвів до заснування власного національного органу централізованого управління медичною справою на рівні міністерства – Міністерство Народного Здоров'я і Опікування [12].

Особливістю даного державного органу було поєднання в одній структурі керівництва з вирішення питань охорони народного здоров'я та опіки населення. В поданому законопроекті про дане міністерство зазначено: "І. Міністерство Народного Здоров'я і Опікування є вищим керуючим і доглядаючим органом по всім справам, які торкаються охорони народного здоров'я і опікування в різних галузях державного та громадського управління і об'єднує, згідно з єдиним державним планом, всі заходи відносно народного здоров'я і опікування ... ІІІ. Всі медико-санітарні та піклувальні, громадські та приватні інституції підлягають компетенції Міністерства Народного Здоров'я і Опікування і всі розпорядження уряду відносно цих інституцій переводяться виключно через Міністерство Народного Здоров'я і Опікування" [3].

В проголошених функціях міністерства Народного Здоров'я і Опікування ми бачимо завдання, що відповідали нагальним вимогами того часу: організація охорони здоров'я цивільного населення, забезпечення разом з Міністерством військових справ санітарної опіки торговельного флоту, сприяння Міністерству внутрішніх справ у репатріації українських громадян, допомога полоненим, разом з Міністерством закордонних справ – повернення емігрантів-українців із країн Заходу та Далекого Сходу, співпраця з Міністерством торгівлі у справі придбання за кордоном лікувальних засобів для України.

Як бачимо, відбувався пошук національної системи організації медичної допо-

моги. До цієї діяльності активно залучався Володимир Васильович Удовенко.

Робота санітарного департаменту була невід'ємною частиною діяльності Міністерства Народного Здоров'я та Опікування. Діяльність В.В.Удовенка на посаді віце-директора цього департаменту носила аналітичний, організаційний та законотворчий характер. В.В.Удовенку, як і іншим співробітникам Міністерства, доводилось постійно займатися державотворчою діяльністю. В першу чергу, це втілювалось у розробку нових нормативних актів, які забезпечували нормальне функціонування як центральних, так і місцевих підрозділів системи охорони народного здоров'я.

Справа ускладнювалась тим, що наявне медичне законодавство було спадком Російській імперії, до складу якої входила Україна. Воно було застаріле в організаційному аспекті та не відповідало реальним потребам того часу, про що неодноразово говорилося на Пироговських з'їздах. Отже, базовим матеріалом для розробки нового нормативно-методичного та законодавчого забезпечення галузі могло слугувати лише поєднання західноєвропейського законодавства з основними положеннями «Медичного статуту» Російській імперії та рішеннями місцевих органів самоуправління, які існували у вигляді обов'язкових санітарних постанов, які видавали міські думи та зібрання губернських земств [2].

Зважаючи на вищезазначене, очолюваний В.В.Удовенком санітарний департамент Міністерства Народного Здоров'я та Опікування, перш за все вів роботу з розробки медико-санітарного права України. Для цього були зібрані та опрацьовані матеріали місцевих органів самоврядування України [11]. Наступним кроком у цьому напрямку стало обстеження санітарного стану населених пунктів, зокрема міст. Стосовно останнього, то санітарному департаменту було відомо, що загальне санітарне обстеження міст України було здійснено під час війни Київським і Харківським санітарно-технічним бюро Спілки міст. Отриманні матеріали були також опрацьовані співробітниками санітарного департаменту [11].

Незважаючи на складні політичні та економічні обставини в державі,

В.В.Удовенко розумів, що для недопущення широкого розповсюдження епідемічних захворювань та локалізації існуючих спалахів інфекцій на місцях, необхідно створити такі органи, котрі не лише на словах (як, наприклад, створені у 1917 р. об'єднані медико-санітарні ради), а цілком реально проводили б заходи з боротьби проти епідемічних хвороб, залучаючи не тільки земства, але й усі, без винятку, існуючі громадські та урядові організації. Для цього передбачалось застосовувати не тільки силу морального впливу, а й наділити санітарні органи не лише медичними, а й юридичними важелями впливу.

Виходячи з цих міркувань, керований В.В.Удовенком санітарний департамент за участю спеціальної комісії і членів санітарних організацій місцевих самоуправлінь розробив проект "Тимчасових санітарно-епідемічних губернських, міських та повітових рад і ради шляхів сполучення". У серпні 1918 р. було затверджено статут цих рад. Згідно зі статутом, у "радах були забезпечені незалежність від загальної адміністрації, санітарна компетентність, вплив громадських сил, фактично працюючих на місцях і належна юридична компетенція" [10].

Надзвичайно велику роль в утворенні місцевих органів охорони здоров'я відіграла спеціальна комісія, створена при Міністерстві Народного Здоров'я та Опікування. До її складу увійшли: В.О. Кір'янов – голова комісії, член ради міністерства, Е.П. Матюшенко – директор департаменту лікарської допомоги, О.А. Корчак-Чепурківський – директор санітарного департаменту, В.В. Удовенко – віце-директор санітарного департаменту, О.А. Земляніцин – завідувач санітарно-технічного відділу, Л.К. Марейніс – завідувач фармацевтичним відділом, В.З. Левицький – представник відділу судової медицини, Ю.Ю. Вітте – директор департаменту опікування, В.Ульяницький – юрисконсульт міністерства [6].

Створюючи місцеві національні органи охорони здоров'я, комісія вивчила не лише російське законодавство, а й західноєвропейське, зокрема німецьке і французьке. В архівних фондах зберігся машинописний російськомовний варіант французького закону від 15 лютого 1902 р. "Про охорону народного здоров'я" [7].

Комісія працювала досить плідно. Про це свідчать протоколи її засідань. У 1918 році відбулося 13 засідань [8]. На них розглядалися різноманітні питання, зокрема такі: "Роль міських (земських) самоуправлінь у справі охорони народного здоров'я", "Про взаємовідносини медико-санітарного центрального управління з місцевим самоврядуванням і його місцевими органами", "Організація судово-медичної і лікарсько-адміністративної експертизи в Україні у зв'язку з реформою колишніх медичних відділів губернських управлінь" тощо [5].

В обговоренні цих та ряду інших питань активну участь брав В.В.Удовенко, вносячи раціональні пропозиції та конкретні подання, що суттєво сприяло їх удосконаленню.

В результаті інтенсивної роботи міністерської комісії було розроблено ряд важливих положень та нормативних актів. Серед них такі: "Основні положення законопроекту відносно устрою Головного управління державної охорони здоров'я і його периферійних органів", "Тимчасовий статут попередження та боротьби із заразними хворобами", "Загальні положення про Міністерство Народного Здоров'я і Опікування", "Загальні положення про постановку практичної судової медицини на Україні", "Проект про періодичні наради Міністерства Народного Здоров'я з представниками місцевих медико-санітарних організацій" [4].

Виявлені нами ці важливі документи нормативно-правового характеру з організації медико-санітарної допомоги потребують спеціального дослідження сучасними медиками та істориками. Ми лише відзначимо, що дані документи мали надзвичайно велике значення, оскільки зміцнювали створювану національну систему охорони здоров'я, регулюючи взаємовідносини між центральним апаратом Міністерства Народного Здоров'я та Опікування і його місцевими структурами, з іншими гілками влади, громадськими, приватними та державними організаціями та установами, всіма верствами населення.

Після приходу до влади Директорії і відновлення нею Української Народної Республіки, створена при гетьманському режимі система охорони здоров'я і напрацьовані нормативні акти продовжували діяти. Відбула-

ся лише зміна політичних сил – замість консерваторів до влади прийшли демократи. 26 грудня 1918 р. новостворений уряд УНР очолив український соціал-демократ В. Чехівський, а міністерства – представники Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП), Української партії соціалістів-революціонерів (УПСР), Української партії соціалістів-федералістів (УПСФ) та Української партії соціалістів-самостійників (УПСС) [1].

З 21 січня 1919 р. виконуючим обов'язки Міністра народного здоров'я та опікування було призначено О.В. Корчак-Чепурківського. Він у своєму наказі від 30 січня 1919 р. розпорядився: "наказую всім урядовцям цього Міністерства з 31 січня відновити нормальну працю, яка була перервана евакуацією" [9]. Більшість співробітників міністерства, в т.ч. і В.В.Удовенко, виконуючи наказ нового міністра, повернулися на свої робочі місця.

Зміни влад болісно впливали на життя киян та діяльність усіх без виключення установ. Однак, незважаючи на всі негаразди, Володимир Удовенко і при Директорії продовжував виконувати функції керівника санітарного департаменту Міністерства Народного Здоров'я та Опікування, опікуючись створенням міцної нормативно-методичної та законодавчої бази системи охорони здоров'я незалежної України.

Отже, на основі здійсненого аналізу можна зробити певні висновки:

– по перше – на підставі проведеного аналізу розвитку нормативно-правової бази вітчизняного медико-санітарного законодавства, даний історичний етап може вважатись базовим, таким, що стояв у джерел формування національної системи законодавчого забезпечення діяльності всієї системи охорони здоров'я України;

– по друге – в законотворчій діяльності національного органу управління медичною справою початку ХХ століття відігравав значну роль В.В. Удовенко та очолюваний ним санітарний департамент;

– по третє – за досить короткий період (1917-1919 рр.) українські медичні державно-управлінські структури отримали новітні базові нормативно-правові акти, які зібрали

сучасні досягнення медичного права провідних європейських країн;
 – по четверте – наведена історична модель формування національного медичного законодавства показує необхідність урахування міжнародного досвіду та опрацювання його

основних положень фахівцями в робочих комісіях при центральному органі управління галуззю. Даний алгоритм є обов'язковим елементом сучасної системи створення та удосконалення законодавчого поля України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верстюк В.Ф. Державотворчий потенціал Української революції //Україна: утвердження незалежної держави (1991-2001). - К.: Альтернативи, 2001. – 86 с.
2. Вороненко Ю.В. Історія виникнення, становлення та розвитку правового регулювання медичної діяльності на теренах України //Укр.мед. часопис. - 2007. - №1. - С. 45-49.
3. Криштопа Б.П. Органи управління та керівництво охороною здоров'я в період української державності 1917-1919 рр. //Агапіт. – 2000. - №12. – С. 3-10.
4. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі ЦДАВО України). - Ф.1035, - Оп. I. - Спр, 18. - Арк. 33-38, 105-107, 174-176, 180-181, 182.
5. ЦДАВО України. - Ф.1035, - Оп. I. - Спр, 18. - Арк. 39, 75, 87, 119.
6. ЦДАВО України. - Ф.1035, - Оп. I. - Спр, 18. - Арк. 47.
7. ЦДАВО України. - Ф.1035, - Оп. I. - Спр, 18. - Арк. 87-92 зв.
8. ЦДАВО України. - Ф.1035, - Оп. I. - Спр, 18. - Арк.32, 47, 55, 67, 80, 99, 113, 154, 189, 212.
9. ЦДАВО України. - Ф.1035, - Оп. I. - Спр. 91. - Арк. 4.
10. ЦДАВО України. - Ф.1035, - Оп. I. - Спр, 92. - Арк. 65.
11. ЦДАВО України. - Ф.1035, - Оп. I. - Спр, 92. - Арк. 66.
12. Ціборовський О.М. Охорона здоров'я в Українській Державі (доба Гетьманщини) //Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. - 2007. - №2. - С. 147-152.
13. Ціборовський О.М. Перші кроки до становлення системи охорони здоров'я в незалежній Україні (доба Центральної Ради) //Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. - 2007. - №1. - С. 102-108.
14. Ціборовський О.М. Стан організації та управління медичною справою в Російській імперії на початку ХХ століття //Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. - 2007. - №3. - С. 59-66.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ ПОЛЕ МЕДИЦИНСКОЙ ОТРАСЛИ НЕЗАВИСИМОЙ УКРАИНЫ НАЧАЛА ХХ СТОЛЕТИЯ КАК ИСТОЧНИК НАЦИОНАЛЬНОГО МЕДИЦИНСКОГО ПРАВА

Гринзовский А.М.

На основании анализа данных архивных материалов и литературы разных исторических периодов с использованием системно исторического метода исследований показаны особенности создания национального медико-санитарного законодательства независимой Украины начала ХХ столетия. Показаны истоки национального медико-правового поля, роль отдельных специалистов в его создании.

LEGISLATION OF MEDICAL SERVICE OF INDEPENDENT UKRAINE AT THE BEGINNING OF THE XX CENTURY AS A SOURCE OF NATIONAL MEDICAL LEGISLATION

A.M. Grinzovskiy

Peculiarities of formation of national, medical and sanitary legislation of an independent Ukraine at the beginning of the XX century has been presented based on the archive data and literature of different historical periods using systemic and historical method of research. Sources of national and medical legislation, role of some specialists in its formation have been shown.